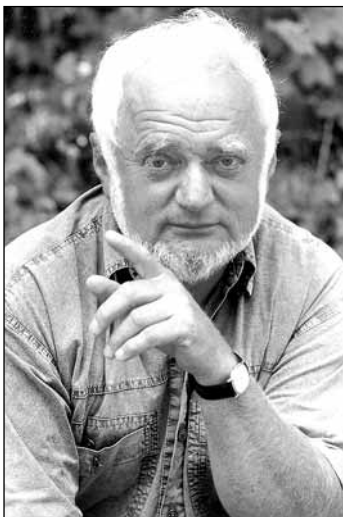

Miskolczi Miklós

újságíró (újabbán közíró) (Szabadka [Subotica], Jugoszlávia – ma Szerbia, 1938. július 2.)

Makacsul hiszem, hogy egy írás sorsa (egy önélet-írásé is) már az első mondatban vagy mondatokban eldőlt. A sors ezúttal azt a bizonytalanságot jelenti, hogy a gyanútlan érdeklődő kedvet kap-e a továbbolvasáshoz, vagy sem. Ebből a meggondolásból szinte minden írásomat többször kezdtem el. Mivel ezúttal nincs elegendő hely bevallani bűneimet, fényezni önnönmagamat, maradjunk egy lehetséges curriculum vitae többféle változatban megírt első sorainál. Bármelyik kezdést családre-gényként tudnám folytatni, kívánság szerint előlről hátrafelé, hátulról előre, középről, alulról, fölülről. (Az *Etűdök a családomra* című készülő könyvem kiadási jogáért jelentkező könyvkiadóktól a helyzet-hez illő önmérsékletet kérek.)

*

A keresztnévemet Horthy Miklósról kaptam. Súlyosan csalódott bunyevác anyám kívánságára. Ugyanis leányt várt. Miután már megérkezett a fiáker, hogy a Nagytemplomba vigyen, Matildka nagynéném, későbbi keresztanyám, érzelve a puskaporos hangulatot félve megkérdezte:

- Ilonkám, akkor hát mi legyen a kisgyerek neve?
- Mit tudom én – mondta anyám, és a falnak fordult.
- Legyen Ferike?
- Na, az éppen ne legyen! – Apám is, nagyapám is Ferenc volt.
- Akkor mi legyen?

A fiákeres lovak ezenközben lábaikkal idegesen kapáltak a kapu előtt.

– Mit bánom én, felőlem aztán lehet Horthy Miklós is – sziszegte anyám, és mérgesen fejére húzta a takarót.

Matildka engedelmeskedett. Így lettem én Miklós, anyai ágon bunyevác családban, a jugoszláviai Suboticán, 1938-ban.

*

Elmondanám, hogy miért nem tudok zongorázni. Ha nem unná. Tanultam, mint anyian, abba is hagytam, mint anyian, de én legalább egy valóságos állást kaptam cserébe. Amikor a falusi tanítók kényszerűségből felmondták a kántori státust, a templomok népe ott maradt zene nélkül. Ez volt az a történelmi pillanat, amikor a mi plébánosunk megkérdezte:

– Te, Miki, ugye te tudsz zongorázni?

– Már hogyan tudnék – mondtam egy ministránshoz nem, de egy 13 éves gyerekhez illő magabiztossággal. Ezzel a mozdulattal, mint kinevezett orgonaművészhez méltatlant és fölöslegest, meg is szakítottam másfél éve tartó zenei tanulmányaimat. Nem szaporítom a szót, én lettem a kelebiai Krisztus

király-templom kántora. Ma is ámulatba ejtek bárkit a Szent vagy Uram című énekeskönyv dallamainak és szövegeinek pontos ismeretével. Persze, műsoron, akarom mondani szentmisén kívül, titkon néhány akkor divatos szovjet operett is fel-felzengett az ujjaim alatt: *A kék tengeren, hajónk még pihen; Szabad vándormadár a pilóta; Lila orgonák, de bús a lombotok; Virágos kert az én szívem* stb. Séróból nyomom őket ma is. Ebben Solt Pál a legnagyobb vetélytársam. Ha alkalom adódik, kedvünkre megvívunk: melyikünk emlékszik többre, jobban, de a második, sőt harmadik versszakra is. Győzni szokott. Na ja, ő harminchetes, van egy év főrja. És ahogy így elnézem, ezt már sohasem tudom behozni.

*

Szeretek lopni. Nem a szupermarketekben, hanem csak úgy, az irodalom polcairól. Kizárólag költőktől. Szerintem csak tesztelem az olvasó műveltségét: vajon észreveszi-e. Vegyük például a *Színlelni boldog szeretőt* című elhíresült esszét, szociográfiát, mifenét (később színművet), ami cca. 800 ezer példányban fogyott el a magyar könyvpiacra. Gondolom, ennyien el is olvasták, de csak egyvalaki (Czeizel Endre) kérdezett rá a címére: ugye ez..? Igen. Ez az *Akarsz-e játszani?* című versben is előfordul három szó. Eredetiben: „*Akarsz játszani boldog szeretőt / színlelni sírást, cifra temetőt?*” Magunk között ezt már lovagiasan elintéztam Didével, a földimmel. Kedvenc bonmot-m ugyanis, hogy Szabadka két nagy embert adott a magyar irodalomnak. A másik Kosztolányi Dezső.

*

Legszívesebben a magánéletemet rendezem, rendezgetem. Hosszú életem során, vélhetően újságírói munkásságom és mérsékelt (mondhatni józan) politikai együttműködési hajlandóságom okán többször is felterjesztettek valamiféle kitüntetésre. (Utolszor meghajolva töredelmesen bevallom ugyanis, hogy nem voltam üldözött, sem ellenálló, és kísérletet sem tettem a pártállam lebontására.) Mindig csak bronzfokozatot lebegtetek előttem, de végül sohasem kaptam semmit.

– Hoppá, vigyázzunk! – rikkantott még időben egy éber ítésh. – A Miskolczi elvtársnak megyszerte női vannak.

– Sőt, a megyehatárokon túl is – kontrázott egy másik félimpotens. Így azután az elvtársak menetrendszerűen ráírták a javaslatokra, hogy „előbb rendezze a magánéletét”. Rendeztem. De hová lettek az elvtársak?

Ps. Lám csak, ebben a szövegben is megbújt két vers. A helyes megfejtőknek a kiadó szívesen gratulál.

Julius

Cey-Bert Róbert Gyula

gasztronómus, ételtörténész (Bárdudvarnok, 1938. július 5.)

Feleségével Bangkokban 2007 márciusában

Az étkezés pszichológiájának és szimbolikájának szaktekintélye. A gasztronómia sámánjának tartják. Japánban, Szingapúrban és Thaiföldön luxusszállodák és repülőtársaságok gasztronómiai tanácsadója. 1956-ban, 17 évesen került Ausztriába, majd Svájcba és Párizsba – az étkezési szokások szocio-pszichológiájának doktora, tanulmányai után a Távolság-Kelet vonzásában élve, miközben sikeres vállalkozó lett, Bangkokban egy buddhista kolostorban hosszú hónapokig élte a szerze-

tesek életét, Laoszban táltosokkal ismerkedett, Afganisztánban harcra szállt a megszállók ellen az afgánok oldalán, a khareni nép nemzetközi nagykövete. Vallja, hogy nemcsak a kinyilatkoztatott vallások üdvözíthetnek.

Nős, felesége Németh Éva. Gyermekai: Tünde (1966), Tibor (1968).

Sokoldalú érdeklődése kiterjed a vallástörténet és a magyar őstörténet kutatására is. Őseink étkezési szokásait megismerve állítja, hogy ők sokkal egészségesebben étkeztek, mint ahogy azt napjainkban tesszük. Sokat foglalkozott a kínai, japán és thaiföldi konyhák kultúrtörténeti jelentés tartalmának kutatásával. Ezekben az egészséges életmódra törekvés mellett a afrodisziákumértékek játsszák a legfontosabb szerepet.

A Kodolányi János Főiskola Siófoki Intézetének tanára, több borakadémia tagja, a Gasztronómia Világszövetségnek, melynek elnöke volt 1984 és 2002 között, tiszteletbeli elnöke.

Részlet egy tévéinterjúból:

„Egyedül bolyongok a nagy rengetegben... keresem az Istent, kérem, hogy segítsen. Amelyik nép nem tartja tiszteletben a múltját, annak nem lesz jövője sem, mert elveszti a nemzet a lelkét. A több ezer éves magyar hagyományt ápolni kell. Ez egyre fontosabb, hiszen olyan dzsungelben élünk, ahol semmi sem az, aminek látszik. Az emberség hiányzik, az őszinteség hiányzik és itt ott még tudnak örülni és mosolyogni az emberek. Mivel elvesztettük a gyökereinket, csak az anyagi érdekek vezetik őket, rosszindulatúak az emberek.”

Ezen szeretne változtatni a világutazó. Most éppen az ősi magyar konyhaművészetről írja legújabb könyvét.

Simor András

költő, műfordító (Budapest, 1938. július 5.)

Mit hoztam magammal a 20. századból a 21.-be? Egy kisfiút, aki hónapokig nem akart beszélni a felszabadulás után, mert amikor a Gömbös Gyula Árvaházba hamis iratokkal elrejtették, azt mondták neki, hogy akármit kérdeznek tőle, ne feleljen senkinek semmit. Édesanyja akkor már Bergen-Belsenben meghalt. Másfél évtized múlva a kisfiú spanyol–magyar szakos egyetemi hallgató lett, és Nicolás Guillén verseit fordította ifjú költőként, ő volt a *Tűz-tánc* antológia második legfiatalabb szerzője. Aztán 1962-ben – ekkor már középiskolai tanárként dolgozott – megjelent első verseskönyve, a *Tereld a felhőket*. Azóta is verseket ír. Három válogatott verseskönyve jelent meg, az első a Magvető kiadásában *Derűs századvég*, a második az

Eötvös József Könyvkiadó gondozásában *Balga Prométheusz*, a harmadik szerzői kiadásban *Dinoszaurusz testvér üzenete* címmel. Apja életét és saját gyerekkorát *A négylevelű lóhere* címmel dolgozta fel, dokumentumregényben, válogatott kisprózait *Félszégem természetrajza* címmel adta ki. Versei spanyolul *Colón moderno* címmel jelentek meg. Tanulmányköteteket írt, ezek közül a legfontosabbak: *Táncsicstól Ladányiig*, *Kis magyar verstörténet*, *Pályám bére*, *Az ismeretlen tizenkilencedik század*, *avagy Petőfi holdudvara*, *Hét tanulmány a hispán-amerikai költészetéről*. Konok műfordító, legtöbbit a latin-amerikai és spanyol költőktől fordított, Quevedo, Lope de Vega, Jorge Manrique, Juan Ruiz, Alonso de Ercilla, Fray Luis de León, Gustavo Adolfo Bécquer, José Martí, Nicolás Guillén, Ernesto Cardenal, Fayad Jamís, Roque Dalton, Víctor Valera Mora és mások verseit. *Spanyol költők tára* és *Hispán-amerikai költők tára* címmel két nagy gyűjteményt szerkesztett. Lefordította a vietnami klasszikus költészet remekművét, a *Kju regénye avagy a meggyötört lélek sóhaja* című verses regényt, és Majakovszkij októberi poémáját *Így jó!* címmel. Közben filológus is lett, kiadta Bessenyei György, Táncsics Mihály, Vasvári Pál, Barcsay Ábrám, Orczy Lőrinc, Kerényi Frigyes, Darmay Viktor, Szabó Endre, Kiss József, Emőd Tamás, Sándor Kálmán, Ladányi Mihály és mások munkáit. Kötetbe rendezte Szamuely Tibor és Korvin Ottó összegyűjtött írásait, könyvet írt életükről és a Rózsa fivérek, Rózsa Ferenc és Rózsa Richárd életéről. 1990 óta *Z-füzetek* és *Z-könyvek* címmel könyvsorozatot szerkeszt, az *Ezredvég* című irodalmi, művészeti és társadalomkritikai folyóirat főszerkesztője, a Magyar–Kubai Baráti Társaság elnöke.

Politikai pártnak sosem volt tagja, ma se tagja egyetlen politikai pártnak sem, de mindmáig arra törekedett, és ettől az elszánt törekvéstől semmi sem tántorította el, hogy a világot marxistaként szemlélje. Jelenleg Latin-Amerika forradalmi változásaiban bízik leginkább, és abban reménykedik, hogy a teljes önállóságát megszerző földrész megmenti az emberiséget a fenyegető barbárság uralmától, amit kisgyerekként megismert, és nem akar vele élete végén újra találkozni.

Simor András

Köves József

könyvkiadó, író, újságíró (Budapest, 1938. július 7.)

Hetvenkedni nem tudok (különösen hetven sorban nem), hát lássuk, ki vagyok én. Kérdezem magamtól is, mert meg vagyok győződve arról, hogy a nevemet könyveim, publikált munkáim ellenére alig ismeri valaki. Elmondtam egyszer egy rádióinterjúban: ilyen szürke névvel...

Van egy szép „skizofréniám”: író, újságíró, könyves vagyok.

Szerkesztettem lapot és írtam riportokat, meg néhány könyvet. Volt ezek között kisregény (első kötetemben, a *Hullámvasútban* három is), szatíra (*A griff-licenc*), novelláskötet, ifjúsági regény és annak tévéváltozata (*A közös kutya*), mesejáték (*Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj*), vicckönyv (ebben – büszke vagyok rá – én gyűjtöttem és publikáltam „*A legnagyobbat*”), sőt művelődéstörténeti munka is. Kutattam és feldolgoztam a könyvnapok első ötven évének történetét (a további 25-öt Murányi Gábor írta meg, közös könyvünk címe *A könyvnapok krónikája* volt).

Amikor megjelent egy-egy könyvem, természetesen örültem, jólesett. De írásaimnál talán büszkébb vagyok a könyvkiadómra meg az ott szerkesztett néhány antológiára (pl. *A szerelem aranykönyve*).

A K.u.K. Kiadót 16 éve alapítottam feleségemmel (Köves und Kövest je-

lent tehát). Több száz újdonságot jelentettünk meg ez idő alatt, sok kortárs és klasszikus magyar író is (amennyire „futja”). Arra kiváltképp büszke vagyok, hogy néhány, fél évszázaddal ezelőtt megjelent könyv után mi hoztuk haza a magyar származású Hans Habét, és sok könyvét fordítottuk le magyarra. És visszahoztuk az olvasóknak Zilahy Lajost!

És hadd idézzek emlékezéseim könyvéből, amely *Ha jól emlékszem* címmel jelent meg 2002-ben.

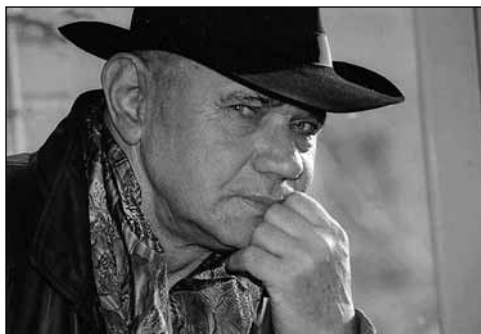
„...nem vagyok *nagy* öreg, nincsenek megörökítésre érdemes történelmi cselekedeteim, némi öngúnnal a *könyvszakma kis öregjének* szoktam mondani magam... Nem voltam elnök, főtitkár, miniszter, vezérigazgató, nem hozzák majd mögöttem kispárnán a kitüntetések sokaságát – de évtizedeket töltöttem a könyvesek között, s szerény epizodistaként mégiscsak érdekes és ma már többé-kevésbé feledésbe merült dolgok születésénél *bábáskodtam vagy kibiceltem*, megélve gyakran méltatlan pusztulásukat is.”

Hát ennyi – körülbelül hetven sorban.

Köves József

Koncz Gábor

színész, rendező (Mezőkeresztes, 1938. július 8.)

Engem elsősorban a mostani válság foglalkoztat, ez az értékválság. Értéktelen emberekkel van tele az újság. Régebben, amikor bemutattunk egy darabot, tizenöt újságban írtak róla. Most a kritikust az érdekli csak, hogy „Gabikám, mikor váltál?“, meg effélék. Volna az embernek egy újságírómentes övezet az életében, de nem hagyják, hogy legyen. Ha nekem azt mondja valaki húsz-harminc évvel ezelőtt, hogy

ilyen lesz a világ, nem hiszem el. Azt hittem, hogy egyre jobb lesz, azt vállaljuk el, amit éppen akarunk, válogathatunk. Ma ez nem így van. Nem panaszkodom, nekem egy gramm aranyam nincs, nekem az arany a zab, amit a lovaimnak adok. Ilyenekre költök: sportra, motorcsónakra, síelésre, egy fillért nem gyűjtök, elvből. De lehetetlen, hogy 143 filmfőszerep után ide jut az ember, hogy el kell vállalni, majdnem mindent, hogy ne legyenek gondjai. Elsősorban nem is csak anyagi kérdés ez, inkább erkölcsi. Most négy színházban kilenc főszerepem van, ennek a felét én rendeztem, tehát mondhatom, hogy azt csinálók, amit szeretek, azt vállalom el, amit akarok. De az a szörnyű, hogy nincs is olyan színház, ahová vágynék. A fél életemet a Madáchban és a Vígben töltöttem el, akkor mindenki oda vágyott, most nincsen ilyen színház.

Jól érzem magam, hogy azokkal az emberekkel dolgozom, akiket szeretek, akikben megbízom. Lényegében azt rendezem, amit akarok, az utóbbi években csak irodalmi gyöngyszemeket, én nem kísérletezem. A színésztársadalom ma válságban van, és ez egyáltalán nem személyi kérdés. Nincs rálátása az embernek: ezer kis színház kis nézőtérrel avantgárd darabokkal kísérletezik. Én nem szeretem az avantgárdot, a lila dolgokat, az amatőrizmust. És ezekre van komoly állami támogatás. Nem tudom, hová csöppentünk, nézhetetlenek a filmek, amiket egymásnak megszavaznak, kiosztják, hogy ma te, holnap én. Ezek nem időtállóak. Milyen szerencse, hogy volt idő...

Az én negyvenéves munkásságomhoz nem lehet hozzányúlni, az van, benne lesz a lexikonba ötven év múlva is. Nem azért, mert benne voltam az X. Y.-showban, hanem mert nagy formátumú hősöket játszottam el. Talán az irodalom szinte minden nagy személyiségét eljátszhattam, és olyan színészekkel, akik meghatározóak voltak, nagygúyuk mellett. Ezek tanárim voltak, később kollégáim, és nagy jutalom, hogy tőlük tanulhattam a szakmát. Ez az egyetlen, amit szabad lopni, ezt a fajta szakmai tudást, amit igyekeztem is megszerezni. Sulyok Mária volt a beszédtanárom; kiváló mentorom volt Vámos László, Ádám Ottó és Várkonyi Zoltán – utóbbi kettő tanította a mesterséget. Két teljesen ellentétes személyiség, és mindegyiktől a jót kellett ellesni, ellopni. Ezt én, azt hiszem, meg is tettem.

Ma ez másként van, a lányomat például ezért nem is adtam a Színművészeti. A rangja egyre lejjebb süllyedt – erre egyetem lett belőle... Vannak még

néhányan, akik megérdemlik, hogy tanárkodjanak, de hát a legtöbbször velem együtt felvételizett, és a második felvételiig nem jutott el négy év alatt – kirúgták őket. A tehetséget nem lehet megtanulni, az vagy van, vagy nincs. A szakmát lehet, de azt is csak a tehetségesebbje tudja elsajátítani.

Mi nem tudtunk a színházcsinálással foglalkozni, annyit dolgoztunk: egyik filmből, darabból a másikba. Olyan világba csöppentünk, ahol az érték a pénz. Az én szememben az semmi. Annyi kell belőle, hogy az ember jól éljen.

Attól tartok, hogy már nem lesz módomból változást látni. Sokat kell várni még rá. Az értelmiség hallgat. Hihetetlenül értelmes emberek vannak, néha kapnak szót, lehet is hallani. Hát miért nem ilyenek vannak fent? – kérdeznéd. Vannak, de az értelmiség vegetál.

A televízióknak lenne talán a befolyásoláshoz ereje, de nem teszi, ami van, az borzalom.

Az embert megtalálják a szerepek. Két éve felhívtak, hogy játsszam el az *Egerek és emberek*ben Lennie-t, ami először meglepett, de később nagyon megszerettem. Erre is nagyon büszke vagyok, de például ott van az *Édentől keletre*, amiről kiderült, hogy még nem került színpadra. Polgár Andris barátommal írtam adaptációt, végül nagy sikere lett. Az emberek a mai napig nosztalgálnak a szép, a romantika után, a becsület után. Még akkor is, ha a becsület ma nem divat. Nekem ez nagyon fontos, és tudom, hogy ez idővel kamatozni fog.

Szeretek élni, a szó szoros értelmében, szeretem a vidéki embereket, mert ott még megvan a becsület csírája. Ott is kezd kihalóban lenni, ahogy az ország elfelejt dolgozni.

De hát ebben az országban kell élni, ez a hazánk. Olyan, mintha neked lenne a legrosszabb gyereked az osztályban, de mégis neked kell mentetned, hiszen te vagy az apja. Így vagyok én ezzel az országgal is. Sok rosszat elmondok róla, de ha más bántaná, akkor első lennék megvédeni. Érte haragszom, nem ellene.

Nagyjából az ars poeticámat mondtam most el, azt, hogy mit szeretek, mire vágytam, és mi fáj. Nem panaszkodom, mert életem célját elértem. A mezőkeresztesi parasztyerek elérte azt, hogy nyomot hagyjon maga után. De nincs az asztal alatt a lábam, életem végéig szeretnék dolgozni. Ez például nagy vágyam, hogy munka közben, a színpadon menjek el. Nem ágyban, párnák közt. Megnéztem a Törökugratót, le lehet-e kocsival ott száguldani. És le lehet. Lehet, hogy egyszer felhívom a tévét és szólok, hogy jöjjenek, fél óra múlva lesz mit látni... Szóval, még a halálom sem lenne hétköznapi. Egész életemet úgy éltem, hogy más voltam, bár nyitott vagyok az emberek felé, de abban a pillanatban, ha valaki át akar verni vagy sumákságot látok, akkor megölöm. Apám engem úgy indított el a faluban, hogy „Fiam, ha megdobnak kővel, szúrd vissza vasvillával.” Matyó vagyok, ez volt a mi filozófiánk, és én így is éltem egész életemben. Nem bocsátok meg, nem felejték. Ugyanúgy gyűlölök, mint szeretek; és talán várok egy jobb kort. De csodák nincsenek. A személyi igazolványomban akkor is benne van, hogy mennyi idős vagyok, ha elvesztem. Szívesen elveszteném, de az benne marad. Két gyönyörű lányom van, akik jó úton vannak az életben, de ők is tiszták, naivak. Kicsit félttem őket, mi lesz, ha

én már nem leszek, mert a szemem azért mindig rajtuk van. Fiam nem lett, de a lányok megígérték, hogy a Koncz nevet nem adják oda, és ha fiuk lesz, az első lesz Gábor. Mert visszamenőleg háromszáz évre ki tudjuk mutatni, hogy az első fiú mindig Gábor volt, és az volt az úr a családban, rá volt bízva a nagycsalád, a rokonság.

Jól megy a könyvem, szimbolikus maga a cím is (*Kaszkadőr nélkül*), valóban kaszkadőr nélkül dolgoztam mindig, mert rendkívül hiú vagyok, nem bírnám elviselni, hogy azt más csinálja, nem is engedem ott elvágni a filmet. Szimbolikus, mert mikor tizennyolc évesen Pestre jöttem felvételizni, egy embert sem ismertem, protekcióról szó sem volt. Ma már a világ sokkal bonyolultabb lett. A lányom megtiltotta, hogy a továbbtanulásában bármilyen protekciót keressek, de hát ő még akkor nem tudta, hogy ez a világ milyen bonyolult, mennyire nem tiszta. Nagyon nehéz hősöket találni. A hős ma nem divat, mert az egy naiv, tiszta ember. Ez a világ ilyet nem igényel. Nehéz szerepet osztanom. Például a *Kakukkfészekben* tíz éven át játszottam McMurphyt, aki egy csodálatos tiszta ember. Vagy a *Liliom*. Ezek voltak életem nagy alakjai. Ezeket szerettem, ezeket a tiszta szívű, igaz vagányokat, akikben mindent el lehetett játszani a férfitől a humorig. Amikor szerepet osztok, nehéz megtalálni a hős típust. Olyat nem nevel az élet sem és a főiskola sem, a színészet sem. Aki adja és aki kapja a pofont, olyanból van rengeteg, vagy aki lesi a verekedést, de az engem nem érdekel. Az érdekel, akinek van száz eurója, be akarja váltani, és nem megy egyik asztaltól a másikig, hogy ki ad érte többet, hanem bemegy az OTP-be, és azt mondja: tessék beváltani. Hülye, de ettől tudja eljátszani az Othellót, ettől tiszta.

Németh László

bútorkészítő (Szombathely, 1938. július 14.)

A nagy francia forradalom évfordulóján egy iparos-családban születtem.

Születésem időpontja, úgy tűnik, meghatározta jellemem alakulását, a dolgokról, a világról való vélekedésemet. Lázadó típusú ember lettem, híján voltam az alattvalói tudatnak. Lázadtam és lázadok ma is az igazságtalanság, a hazugság, az emberi méltóság megtiprása ellen.

Fúró-faragó gyerek voltam, ösztönösen vonzódtam a művészetekhez.

A középiskolában könyvelői, statisztikusi, tervezői képesítést szereztem.

1956 novemberében, a forradalom leverése után Ausztrián át Angliába kerültem, ahol négy és fél évig cukrász voltam. Jó hasznát vettem ebben a szakmában kézügyességemnek.

Már ott is munkált bennem, hogy valamilyen művészeti iskolában kellené tanulnom, de ehhez nem volt elég bátorságom. Közben szorgalmasan látogattam az angol múzeumokat.

1961 tavaszán a honvágó hazahozott. De az angol demokrácia kitörölhetetlen nyomokat hagyott bennem.

A Szombathelyi Cipőgyárban helyezkedtem el, ugyanis cukrásznak – mint nem megbízható személyt – nem vettek fel. Itt 19 évig voltam állásban.

25-26 éves lehettem, amikor is kezdtem tanulmányozni a magyar szobrászokat, elsősorban Medgyessyt és Ferenczy Bénit. Próbálkoztam szoborkészítéssel, csináltam jó néhány plakettet, amelyekkel szerepeltem a Vas megyei képzőművészeti tárlatokon. Köz-

ben kerámia szakkörre is jártam, egypár kerámia is kikerült a kezemből. Foglalkoztam bőrrel, textílfestéssel, fémdomborítással, fával – egyszóval izlelgettem az anyagokat, hogy mit tudok kihozni azokból, melyik áll közelebb hozzám.

Végül is a fát választottam.

Először kisebb használati tárgyakat, doborműveket, szobrokat

faragtam, majd lassan bútorkészítéssel kezdtem foglalkozni. 1971-ben másodállásos fafaragó kisiparos lettem. Ekkoriban rengeteget jártam kiállításokra, gyűjtöttem a népművészettel, főleg a bútorkészítéssel, fafaragással foglalkozó könyveket, látogattam az egyre nagyobb számban létesülő falumúzeumokat idehaza, de külföldön is. Tanulmányoztam a paraszti bútorkészítés fortélyait. Lassan felmerültek emlékezetemben gyerekkorom falun szerzett tapasztalatai, ott megismert tárgyai, használati eszközei. Megigéztett a paraszti bútorok egyszerűsége, praktikussága, szerkezetük világossága. Főleg az ún. ácsolt bútorok formái és színvilága, ornamentikája, ezen bútorok szellemisége az, ami közel áll hozzám, rokon velem. Bútoraimat „hagyományos” szerkezeti módok alkalmazásával próbáltam elkészíteni, mivel nem rendelkeztem asztalosrutinnal, helyette sajátos ötletekkel kellett a szakmai gyakorlatot pótolnom. Előszeretettel alkalmazom a látható szerkezeteket: csapolásokat, ékeket, faszegeket, amelyek stabilan tartják

össze a bútorokat. Ezek a szerkezetek, amelyek dekoratívak is, fokozzák az esztétikai hatást.

A fafaragó pályám kezdetén többnyire domború faragással készítettem bútoraimat, majd 1978–79 táján ismerkedtem meg behatóbban az ácsolt bútorokkal, „szökrönyökkel”.

Ezután készítettem a jellegzetes, ékrovásos, többnyire vörösre pácolt, feketeivel kontúrozott, geometrikus mintákkal díszített bútoraimat: az ácsolt ládákat, ágyakat, tálalószökrönyöket, pohárszékeket, falitékákat, ülőbútorokat, amelyek jól és praktikusán használhatók a jelenkor lakáskultúrájában is. Ezek a bútorok nem másolatok, szellemiségükben, hangulatukban idézik meg a múltat, a hagyományos bútorkészítést. A geometrikus díszítési forma felélesztésével igyekszem ezt a motívumvilágot megmenteni a feledéstől és tovább életben tartani.

A bútorkészítés egyre inkább hivatásommá kezdett válni. Így 1979 végén otthagytam a cipőgyárat, először mint kisiparos dolgoztam, majd 1984-ben addigi munkásságom alapján megkaptam a népi iparművész címet.

1987-ben Cákon építettem egy új műhelyt, ahol is 2001-ig dolgoztam, majd elköltöztem Csepregre, ahol jelenleg is élek.

Bútoraim Magyarországon kívül eljutottak az Egyesült Államokba, Libanonba, Németországba, Hollandiába, Ausztriába.

1974-től szerepelek kiállításokon bútorokkal, az alábbi eredményeket, díjakat értem el:

- 1974 Szombathely, Vas megyei ipari kiállítás: Szép munkákért, jó minőségért oklevél
- 1981 Nyíregyháza, V. Országos Népművészeti Kiállítás: Ezüstplakett
- 1982 Siófok, I. Országos Népi Kismesterségek Művészete Pályázat: III. díj
- 1983 Nyíregyháza, VI. Országos Népművészeti Kiállítás: Ezüstplakett
- 1984 Nyíregyháza, VII. Országos Népművészeti Kiállítás: Bronzplakett
- 1985 Debrecen, I. Országos Népi Bútorműves Konferencia: II. díj
- 1986 Nyíregyháza, VIII. Országos Népművészeti Kiállítás: Aranyplakett
- 1992 Budapest, Élő Népművészet, X. Országos Népművészeti Kiállítás: Aranyplakett
- 1996 Budapest, Élő Népművészet XII. Országos Népművészeti Kiállítás: Gránátalma Díj

Lehotka Gábor

orgonaművész, zeneszerző (Vác, 1938. július 20.)

Zenei tanulmányait Pikéthy Tibor zeneszerző, a Váci Székesegyház karnagyánál kezdte. 1953-tól 1958-ig a budapesti Bartók Béla Konzervatórium tanulója. 1958-tól 1963-ig a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem orgona szakának hallgatója, tanulmányait kitüntetéssel fejezte be. 1966-ban a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen zeneszerzés diplomát is szerzett.

Orgonatanárai Hammerschlag János, Halász Kálmán, Gergely Ferenc és Pécsi Sebestyén voltak. Zeneszerzést Sugár Rezsónél és Szervánszky Endrénél tanult.

1963-ban az Országos Filharmónia szólistájaként kezdte meg orgonaművészi pályáját. Hazai és külföldi koncertjei mellett közel ötven hangfelvevő felvételt készített.

1969-től 1985-ig tanított a budapesti Bartók Béla Konzervatórium orgona szakán. 1975-től a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára. 1985-től egyetemi docens; 1990-től egyetemi tanár.

Kitüntetései:

1974 Liszt Ferenc-díj.

1978 A Magyar Népköztársaság érdemes művésze

1986 „Chevalier de L'ordre des Arts et des Lettres” kitüntető címet a francia kulturális minisztertől kapta.

2005 „Deputy Director General” kitüntető címmel jutalmazta a Cambridge-i Nemzetközi Életrajz Centrum.

Ezenkívül

- az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” elismerésben részesült;
- első Bach-lemeze aranylemez lett;
- egy hazai kórusmű-pályázaton első díjat nyert;
- „Az Év Hangfelvevője” kitüntető címet egy későbbi Bach-lemeze kapta;
- a Liszt Ferenc és Kodály Zoltán Társaság elismerő diplomáinak birtokosa.

1978 és 1999 között tagja volt több hazai és nemzetközi orgonaverseny zsűrijének.

1978 és 2005 között kilenc orgona építésében mint szakértő működött közre.

2003-ban ünnepelte pályakezdésének 40. évfordulóját és 2004-ben befejezte orgonaművészi pályáját.

1978-ban, 40 éves korában kezdett újra foglalkozni a zeneszerzéssel. Elsősorban orgonaműveket komponált, melyeket külföldi koncertjein mutatott be. A rendszerváltás után azonban több kórus- és zenekari művet is komponált.

Jelentősebb művei:

- „Hegyi Beszéd” oratórium vegyes karra, szólistákra, nagyzenekarra (2003)
- „Eszter” opera három felvonásban (2005)
- „Jáki mise” vegyes karra, nagyzenekarra (1989)
- „Latin mise” vegyes karra (1993)
- Első orgonaverseny „Hommage à Händel” (1963, átdolgozva 1999)
- Második orgonaverseny (2003)
- Hegedűverseny (1984)
- Trombitaverseny (1998)
- 1991 és 1999 között írta „Amor Sanctus” kórusművekből álló sorozatát,
- valamint a C., CXII., CL., I., XXIII. Zsoltárokat zenésítette meg vegyes karra, orgonakísérettel.

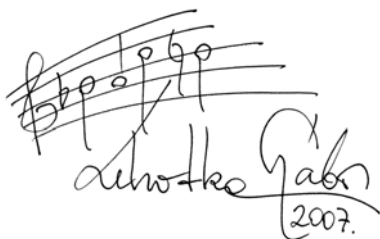
Megjelent könyvei:

- 1993 „Az én hangszerelem az orgona” (Oltalom Alapítvány)
 2000 „Az orgonatanítás módszertana” (Gorsium GBT)
 2000 „Gorsium Orgonaiskola” (Gorsium GBT)

Írásai jelentek meg a Muzsika, Parlandó, Kritika, Magyar Nemzet, Magyar Egyházzene, Hangszervilág című folyóiratokban, ill. újságokban.

Nyomtatásban megjelent művei:

- 1993 Präludium, Choral und Fuge für eine Silbermannorgel (1998)
 Ebert Musik Verlag, Leipzig
- 2001 Noël (Organ Solo) (1981) E. C. Schirmer Music Company, Boston
- 2001 Suite Française (Organ Solo) (1988) E. C. Schirmer Music Company, Boston
- 2002 Barok-Sonate für Trompete und Orgel (1988)
 Musikverlag Bruno Uetz, Halberstadt
- 2003 Négy kórusmű (SATB, orgona) (1993) Advent Kiadó
- 2003 Veni Creator Spiritus (SATB, Organ) (1993) E. C. Schirmer Music Company, Boston
- 2004 Sabbato ad vespere hymnus (SATB, Organ) (1994)
 E.C. Schirmer Music Company, Boston
- 2005 Organ Symphony No. 4 (1983, rev. 2002) E.C. Schirmer Music Company, Boston
- 2006 Vier Koreanischen Volkslieder für Trompete und Orgel (1996)
 Musikverlag Bruno Uetz, Halberstadt
- 2006 Trompetenkoncert für Trompete und Orchester (1988)
 Musikverlag Bruno Uetz, Halberstadt
- 2006 „Suite hongroise” két oboára, angolkürtre, két fagottra (1963, átdolgozva 1991)
 Editions des Musiques Actuelles, METZ

Mihályfy László

filmrendező (Miskolc, 1938. július 20.)

Hetven év hosszú, változatos idő, Magyarországon különösen. Ebbe a gyönyörű országba évszázadok óta be akarnak nyomulni az idegenek, aztán boldogításunkra, sajnos, jó ideig itt is maradnak. Eszmélesem kezdetekor a második világháború: 1944, a német csapatok bevonulása. Két bátyámmal együtt Miskolcon, éjjel, a redőny résein keresztül szorongva lestük a dübörgő harckocsikat. A német oldalkocsis motorkerékpárosok szemüveges, kormos, zord arca máig bennem él. Aztán a lompos orosz sereg, a különös ázsiai vonások, a szabad rablás rémülete, szépséges anyám bújtatása; lovas szekéren menekülésünk falura, a bombázások, légiriadók, tankok végtelen, rémisztő dübörgése. Azt a dermesztő riadalmat 1956. október 24-én a Múzeum körúton hajnalban éreztem újra, amikor az Astoriánál megjelent az első orosz tank, csendben körbeforgatta a tornyát és a Kálvin térig leadott egy sorozatot. Szerencsémre 23-án este a Rádiónál, a múzeumkert előtt osztogatott kispuskához lőszert nem kaptam, máskülönben a harcokba belesodródva, fegyverrel a kezemben akár Sándor bátyámmal is szembekerülhettem volna, akit a Gábor Áron Tisziiskola hallgatójaként később a forradalmárok ellen

vezényeltek. A háború múltán pénzromlás: tele szatyor papírpénzzel boldogan loholtunk, hogy megvegyük az áhított „futball-labdát”, de hiába, egyik napról a másikra dupla lett az ára.

Amikor az *Aranypolgár* című filmet először láttam, felrémlt bennem ez a hajdani keserű gyermeki csalódás. A szűkös időket túlélendő családnk falura költözött, de hiába jöttünk rendbe, bohém apám jóvoltából a család javai árverésre kerültek, szüleim elváltak, anyám kölcsönkért egylovas szekérre pakolt bennünket, nagyanyánkhöz költöttünk Újdiósgyőrbe. A nyári vakációk vidám szegénységben teltek. A Szabadság utcai vásott kölykökkel együtt gombászni jártunk a környező erdőkbe, csöppnyi erdei tavacsikakon ádáz kálózütközeteket vívtunk, gyümölcsösöket dézsmáltunk, szenet gyűjtöttünk a lyukói bánya meddőhányóján; pompásan szórakoztunk a hegy tetejéről elindított görgeteg elől rémülten ugráló nénikéken. Mikor hazahúztuk a kis kocsit a szénnel, az egyik nénike már ott ült szigorú nagyanyánk mellett a verandán, nagyanyánk kezében pedig a kedvenc meggyfa pálcája... Ekkor, 1947-től kezdődött az életem keservesen szép szakasza, a korai, kényszerű elválás a szülői háztól.

Visszatekintve az átélt hetven évre, úgy látom, hogy életvezetésemben és filmrendezői tevékenységemben egyaránt integritásom megőrzése és a közösséghez való tartozás igényének kettségessége voltak a meghatározók. Annak ellenére, hogy polgári származásúként „egyéb” jelzéssel tartottak nyilván, elvált szülőkjó tanuló gyerekeként sikerült kollégiumba kerülnöm. 1947-től 1961-ig kollégistaként szinte körbelaktam

Magyarországot: Miskolc–Putnok–Sáros-patak; a Budapesti Művészeti Gimnázium, Iparművészeti és Színművészeti Főiskola és kollégiumaik voltak az otthonom, ahová anyám sugárzó szeretete mindig elkísért. Családomtól vallásos nevelést, istenhitet, szilárd erkölcsi értékeket kaptam, aminek hamar kárát is láttam: amikor kilencévesen, jól rajzoló gyerekként kollégiumi nevelőm azt kívánta, hogy az úttörő faliújságra fessek fel a „Dicsőség Sztálinnak!” feliratot. Megtagadtam azzal, hogy a dicsőség az csak Istené. Két hét kimenőmegvonás lett a vége, és egy megbélyegzés: „klerikális hatás alatt áll”.

Eszelős idők voltak azok, napjaink „jobbaldalizásához” hasonlatosak. Az ideológiában akkor sem, mint ahogy ma sem a hangoztatott értékek voltak a fontosak, hanem a hatalmon lévők előjogait, kizárólagosságát veszélyeztető társadalmi csoportok, a nem parírozó egyének diszkriminálása, megbélyegzése – akár likvidálása. Amint azt 2006-ban, a csalárd rendszerváltás után 16 évvel, éppen '56-os forradalmunk ötvenéves jubileumán újra megtapasztaltuk. A kisgyerekként általam megélt polgári életforma, keresztény hitélet és erkölcs a szocialistának nevezett kényszertársadalomban üldözött és érvénytelen lett, napjainkat a mindent eluraló, közösséginek hazudott kommunista ideológia és erőszak nyomása alatt éltük. Az egyéniséget, az eredetiséget, a többiekől való bármilyen eltérést nem tűrték és büntették. 1952-ben, a nyugati divat beszívargása kezdetén, a „jampi” időkben, a Művészeti Gimnázium kollégiumában egyik társamat, aki haját magasra fésülte és „csönadrágot” mert hordani, az igazgatónk a kollégium közössége előtt felszólította: „Állj fel! Állj fel és járj körbe! Mutasd magad, hogy nézel ki!” A gyerek megszenvedően járt körbe a nagyteremben

néma társai előtt. Ezt a fiút később, főiskolásként, 1956. november 4-én az oroszok visszaözönlésekor alig tudtuk lebeszélni arról, hogy egy géppisztollyal befeküdjön a kollégium kapuja mögé, és szembeszálljon velük. Futottunk, ki merre tudott, de előbb a kollégiumi villa kertjében elástuk a fegyvert és lőszert. Én két iskolatársammal a Külügyminisztérium óvodájában rejtőztem, ahol egyikük rokona dolgozott. Néhány nap múltán előmerészkedve megpróbáltam megkeresni a bátyámat, el is indultam kifelé az Üllői úton, de a Kilián lakatnyánál a magyar forradalmárok orosz tankok által lepénnyé széttaposott maradványai és a kis mellékutcákban a Molotov-koktéloktól szénné égett, törpévé zsugorodott orosz katonák holttesteinek riasztó látványa visszafordított.

A forradalom leverését követően '56 láza és reményei szégyenteljes gyorsasággal múltak ki az életünkéből. De akkor ezt nem éreztem, fiatal voltam és szerelmes. A ravasz Kádár nyugati kölcsönökből táplált anyagi konszolidációja elaltatta a magyar társadalmat. A megtorló kivégzésekről mit sem tudtunk. Befejeztem az Iparművészet Főiskolát, és mivel a divatszakma nem jelentett igazi kihívást, elmentem díszítőfestő restaurátornak. De akkor már évek óta a film bűvöletében éltem. '59-ben életem első filmelemzésével megnyertem egy országos pályázatot. A Színház- és Filmművészeti Főiskola első felvételijére bakaruhában mentem, besorozott katonaként éltem meg az új világháború veszélyét jelentő kubai válság szorongásos idejét. A főiskolán ezerkétszáz jelentkezőből tizenketten jutottunk be a filmrendező szakra. A kitűnő filmpedagógus, Herskó János tanítványa lettem, aki a társadalmi valóság közvetlen megismerésére készítetett bennünket. Lány diktatúrában éltünk, egyfajta SZTK-létben. A szocialista rendszert megváltoztathatatlannak

tűnő sorsunkként, berzenkedve túrtük. A hatvanas években „nagy élet” volt körül, magam építette műteremlakásomban népes bulikat tartottam, ahol fiatal művész félegzisztenciák, politikai kívülállók gyülekeztek. Jól tudtuk, hogy a besúgók mindenütt ott vannak, ezért volt, hogy a belépőket a „Ne jelentsd, már jelentettük!” feliratú tábla fogadta. Mái se mentem be a Történeti Hivatalba, nem akarom megtudni, hogy rólam ki jelentett a BM-nek. Politikai álláspontom akkor lényegében kimerült az elutasításban, kívülállásban.

A magyar katonai csapatok 1968-as csehszlovákiai bevonulásának sokkja és a fiatalok Balázs Béla Stúdiójában készített *Fellebbezés* című dokumentumfilm forgatása közben előttem feltárló társadalomkép volt az, ami tudatosító erővel hatott rám. A négy kollégámmal együtt készített ötrészes *Nevelésügyi sorozat* már világos társadalomkritika: a magyar nevelésügyi rendszer és az ideológia kudarcainak analízise. A *Film-dokumentum* című dokumentumfilmem a munkáshatalomnak feltüntetett szocializmus abszurdja. Ennek a filmnek a kapcsán tapasztaltam meg, hogy milyen kisszerű a hatalom. A film a Miskolci Filmfesztivál nagydíját nyerte el, a zsűri elnöke az MSZMP főtitkára, Grósz Károly volt. Az, aki a rendszerváltás idején fehérterrort vizionált. Miután az ünnepélyes díjkiosztáson komolyan méltatta a filmem értékeit, később a mellettem lévő piszoárnál állva odavetette: „Nahát, Mihályfy elvtárs, ezt azért nem kellett volna, az elvtársakat ennyire nevetségessé tenni!” Budapesten kaptam egy telefont, hogy X. elvtárs, a kerületi párttitkár hívott a filmmel kapcsolatban. Mondtam, nem ismerjük egymást, és nem mentem el. Nem voltam az elvtársuk, bár kétszer is kapacitáltak, lépjek be a pártba. Politikai éretlenségemre való hivatkozással bújtam ki a hurokból.

A *Bagó-hegy boszorkánya* című dokumentumfilmemet – amely egy kilencvenegy éves, szuverén életvitelű, kis földcskéjét még mindig egyedül művelő, függetlensége miatt irigyelt és boszorkánynak tartott parasztasszonyról szól – a Miskolci Filmfesztiválra be se válogatták, miközben a film ugyanabban az évben az Oberhauseni Nemzetközi Filmfesztivál nagydíját és még négy másik díjat nyert. Az értékek igen viszonylagosak voltak, és ma – az elcsalt rendszerváltás, a liberálglobalizmus idején – különösen azzá lettek.

Jóhiszeműségünk miatt ritkán adódó történelmi esélyt mulasztottunk el 1989-ben. Magyarországon mára több lett a szegény és kilátástalan sorsú ember, mint bármikor is volt. *Rongyos forradalom* címmel készítettem egy tízrészes dokumentumfilm-sorozatot a rendszerváltás legszerencsétlenebb veszteseiről, a hajléktalanokról, ami máig sem volt látható a tévében. Gyálázatos „valóságshow-kkal” kábítanak és keserű szegényünkre ma irgalmatlan kapitalistákká vedlett egykori kommunisták verik belénk a „demokráciát”. Életem legnagyobb csalódása ez. A magyar nemzetet önálló védekezésre képtelen, tévékómában tartott vásárló-szavazó lakossággá degradálták, a nép tovább fogyatkozik, állami szuverenitását elvesztette, az államadósság nő, a nemzeti vagyon elolvadt, az elit bűnösen tétlen vagy kollaborál, már a szülőföldünk elvesztése van soron, hacsak nem jön egy újabb megváltó forradalom...

Boldog és megelégedett akkor lennék, ha két kisgyermekem egy igazságosabb, emberségesebb Magyarországon nőhetne fel.

Mihályfy László